

*природнича
освітня галузь
(географія)*

Денис ГАЛКІН,
*методист з географії та економіки ХОІППО
ім.А.Назаренка*
Галина ДУМАНСЬКА,
*методистка з географії та економіки
ХОІППО ім.А.Назаренка (2022-2024 рр.)*

Пілотування географії в базовій школі НУШ: від концептуальних засад до вчительських кейсів

Реалізація концепції Нової української школи спрямована на створення освітнього простору, яке формує життєстійку та компетентну особистість, готову до викликів сучасності. Визначальним етапом реформи стала апробація інноваційних методик, сучасних освітніх технологій, цифрових платформ, інструментів для навчання, навчального контенту, що дозволило викристалізувати дієві моделі педагогічного досвіду. Зокрема, пілотування географічного складника природничої освітньої галузі виступило як простір системних змін, що охопили методику викладання, оновлення навчально-методичного забезпечення, створення психологічно комфортного та безпечного простору, оптимізацію взаємозв'язків учасників освітнього процесу.

До всеукраїнського інноваційного проекту з пілотування нового Державного стандарту базової середньої освіти долучилися вчителі географії експериментальних закладів освіти:

- Кравчук Віктор Володимирович, учитель географії Старокостянтинівської загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 1 Старокостянтинівської міської ради;

- Мельницька Ірина Іванівна, учитель географії гімназії № 2 м. Хмельницького (з 2023 року – ліцей № 11 Хмельницької міської ради);

- Мельницька Людмила Петрівна, учитель географії гімназії № 1 м. Хмельницького (з 2023 року – ліцей № 1 імені Володимира Крasiцького Хмельницької міської ради);

- Нестерова Галина Іванівна, учитель географії Кам'янець-Подільського ліцею № 3;

- Черновський Андрій Сергійович, учитель географії Славуцької гімназії «Успіх».

Для реалізації реформи базової середньої освіти у пілотних класах НУШ вчителі обрали модельну навчальну програму «Географія. 6–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Запотоцький С.П., Карпюк Г.І., Гладковський Р.В., Довгань А.І., Совенко В.В., Даценко Л.М., Назаренко Т.Г., Гільберг Т.Г., Сав-

чук І.Г., Нікітчук А.В., Яценко В.С., Довгань Г.Д., Грома В.Д., Горовий О.В.).

Викладання курсу «Географія. 6 клас» у пілотних класах розпочалося в адаптаційному циклі у 2022/2023 н.р. Автори модельної навчальної програми та експериментального підручника географії для 6 класу (надалі – для 7, 8 та 9 класів) авторів Тетяни Гільберг, Андрія Довганя, Івана Савчука спрямували освітній процес на реалізацію не лише компетентнісного підходу, а й на активізацію діяльнісного підходу до навчання: здійснення географічних досліджень, розв'язання проблем, проектна діяльність, моделювання процесів і явищ, партнерська взаємодія тощо. Провідним методичним принципом стало формування практичних навичок використання географічної інформації з різних джерел, що реалізується у логіці діяльнісного підходу, який передбачає: активну навчально-пізнавальну діяльність учнів, готовність до саморозвитку та навчання упродовж життя, високу мотивацію до вивчення географії, побудову освітньої діяльності з урахуванням індивідуальних, вікових, психологічних, фізіологічних особливостей та здоров'я учнів.

Методичний супровід учителів географії пілотних класів щодо впровадження нового Державного стандарту базової середньої освіти та реалізації основних положень Концепції Нової української школи здійснювався шляхом консультування методистами Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, обміну досвідом роботи вчителів з апробації модельної навчальної програми, підручника географії, методичних посібників, методик навчання. Учителі-пілотники були учасниками та спікерами обласних і всеукраїнських заходів (семінари, вебінари, анкетування).

Перший досвід пілотування показав, що освітній простір не працює сам по собі. Він створюється для того, щоб кожен учень міг самостійно здобувати географічні знання та набувати вміння і навички, формувати

цінності. Відчутною стала трансформація ролі вчителя: менторство замість лекторства. Створення умов для розвитку мислення учнів, здатності самостійного пошуку інформації з географічних джерел, застосування географічних знань у нових ситуаціях, співпрацюючи самостійно або в команді з іншими учасниками освітнього процесу, – виклики, які актуалізувалися в ході першого року пілотування. До проблемних питань у роботі учительства долучилися:

- обмежене або відсутнє чітке, доступне навчально-методичного забезпечення для уроків НУШ;
- відсутність паперового варіанту посібника в першому семестрі;
- оновлення методики реалізації компетентнісного та діяльнісного підходів до навчання;
- оволодіння цифровими технологіями;
- упровадження нової системи оцінювання навчальних досягнень учнів.

Аналіз результатів пілотування курсу «Географія. 6 клас» став орієнтиром для планування подальшої методичної роботи з учителями пілотних класів НУШ.

Із 2023 року здійснювалося підвищення кваліфікації вчителів закладів освіти пілотних 7, 8, 9-х класів, які забезпечували реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти в другому циклі базової середньої освіти (базове предметне навчання), за відповідною програмою Хмельницького інституту післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка. Навчання проводилось у формі лекцій, семінарських, практичних,

тренінгових занять, на яких розглядалися питання:

- Державний стандарт базової середньої освіти (природнича освітня галузь, географічний складник): результати навчання як системотвірний елемент освітньої діяльності.
- Модельні навчальні програми. Навчальна програма. Календарно-тематичний план.
- Концептуальні засади реформи «Нова українська школа». Освітні втрати та їх подолання.
- Навчальний поступ учнівства на рівні другого циклу базової середньої освіти в Державному стандарті, модельних і навчальних програмах.
- Планування навчальних занять: необхідні та бажані компоненти плану/сценарію/технологічної карти уроку.
- Компетентнісно орієнтовані завдання як умова реалізації компетентнісного підходу до навчання.
- Інструменти досягнення результатів навчання з географії. Конструювання навчальної діяльності.
- Наскрізні вміння (м'які навички) та їх формування у здобувачів освіти Нової української школи.
- Оцінювання навчальних досягнень учнів у Новій українській школі. Вимірювання результатів навчання школярів у природничій освітній галузі. Види оцінювання: рекомендації для вчителів.
- Професійна рефлексія як одна із засад успішного реформування освіти.
- Цифрові технології педагогічної діяльності: інструменти, програми, платформи.

– Універсальний дизайн в освіті: можливості досягнення успіхів та комфортного самопочуття для кожного учня.

– Психологічні особливості учнівства 6-9 класів. Особливості мотивації учнівства 6-9 класів.

– Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти».

– Організація освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами.

– Моделювання безпечного освітнього середовища в реаліях сьогодення: психологічний аспект.

Проведено серію методичних заходів з метою розширення знання учителів про зміст та особливості викладання шкільних курсів географії:

– семінари та вебінари: «Формування картографічної компетентності. Створення освітнього середовища в умовах дистанційного навчання» (вересень, 2022 р.); «Топографічна, картографічна і туристична складова навчальної програми з географії у закладах загальної середньої освіти», проведено ДНВП «Картографія» (вересень, 2023 р.); «Професійний розвиток учителя в умовах Нової української школи» (листопад, 2023 р.); «Нові картографічні посібники для вивчення шкільних курсів географії. Використання картографічних матеріалів для наукової діяльності школярів», проведено ДНВП «Картографія» (лютий, 2024 р.); «Зміна системи оцінювання у світлі Нової української школи» (квітень, 2024 р.); «Освітні інновації у підручнику: як забезпечити сучасний підхід до викладання географії» (березень, 2025 р.);

– майстер-класи: «Особливості викладання шкільних курсів географії за оновленими програмами» за участю Карпюк Г.І., методиста з географії Українського центру оцінювання якості освіти Міністерства освіти і науки України, Заслуженого вчителя України (жовтень, 2022 р.); «Застосування тестових технологій для оцінювання ключових і географічних компетентностей» (жовтень, 2023 р.);

– методичні практикуми: «Реалізація діяльнісного підходу при вивченні шкільних курсів географії» (травень, 2023 р.); «Формування умінь використовувати різні джерела географічної інформації» (жовтень, 2024 р.);

– тренінг «Використання інтернет-ресурсів на уроках географії» (березень, 2024 р.).

Пілотування НУШ стало дієвим інструментом перевірки якості географічних знань, умінь і навичок перед масовим упровадженням. Учителі пілотних класів набули й презентували власний досвід роботи:

• «Конструювання уроків географії в НУШ» (Кравчук Віктор Володимирович, у складі творчої групи вчителів закладів загальної середньої освіти Старокостянтинівської міської територіальної громади, створення посібника «Географія. 6 клас (розробки уроків)», II місце в обласному конкурсі-виставці «Освіта Хмельниччини на шляхах реформування»);

• «Принципи впровадження STEM-технологій на уроках природничої освітньої галузі у пілотуванні нового Державного стандарту базової середньої освіти» (Мельницька Ірина Іванівна, учителька географії ліцею

№11 Хмельницької міської ради, виступ на вебінарі та публікація у фаховому виданні);

• «Моделювання сучасного уроку географії в технології критичного мислення» (Мельницька Людмила Петрівна, учителька географії ліцею № 1 імені Володимира Красицького Хмельницької міської ради, проведення тренінгу та відкритого уроку);

• «Оцінювання навчальних досягнень у НУШ: інструменти для вимірювання результатів навчання школярів у природничій освітній галузі» (Нестерова Галина Іванівна, учителька географії Кам'янець-Подільського ліцею № 3, виступ на вебінарі);

• «Від знаннявої моделі до компетентнісної» (Черновський Андрій Сергійович, учитель географії Славутської гімназії «Успіх», виступ на вебінарі).

Зустрічі з авторами модельної навчальної програми, підручників та методичних посібників НУШ стали глибоким мотиватором для професійного зростання учителів-пілотників, удосконалення методики навчання, набуття власного стилю педагогічної діяльності.

Творчими групами вчителів географії розроблялися та надавалися для користування орієнтовні навчальні програми, календарно-тематичні плани, діагностичні та практичні роботи, географічні дослідження для курсів географії 6-9 класів.

Освітній простір пілотування НУШ охоплював зв'язок з іншими закладами, працівники яких проводили семінари, вебінари, практичні заняття та консультування учителів:

– Український центр оцінювання якості освіти Міністерства освіти і науки України;

– Державне науково-виробниче підприємство «Картографія», м. Київ;

– Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, кафедра географії та методики її викладання, м. Кам'янець-Подільський;

– Комунальна установа Хмельницької міської ради «Центр професійного розвитку педагогічних працівників».

Досвід пілотування географічного складника природничої галузі в межах Нової української школи демонструє, що заклад загальної середньої освіти стає дієвим простором для формування відповідальної й самодостатньої особистості. Хоча труднощі залишаються, проєкт став реальним інструментом для оновлення освітніх практик. Вирішальну роль у цьому процесі відіграла комплексна методична підтримка та професійний розвиток учителів. Пілотування засвідчило, що реформа є платформою для системної трансформації освітнього простору, основою для напрацювання успішних кейсів педагогічних діяльностей, де еволюціонує не лише програма, а й сама філософія навчання.